

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Sääntelyn tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Lain keskeisenä tarkoituksena on vahvistaa paikallisten ja alueellisten viranomaisten mahdollisuuksia ennakoivalla ja nopealla tavalla ryhtyä koronaviruksen leviämisen estämiseksi ja siten väestön terveyden suojelemiseksi covid-19-taudilta välttämättömiin ja oikeasuhtaisiin toimiin.

Tartuntatautilaissa on tarpeen säätää eri toimijoiden velvoitteista ja viranomaisten toimivaltuuksista siltä osin kuin voimassa oleva sääntely on aukollista. Voimassaolevan tartuntatautilain 58 §:n mukaan kunnan tartuntatautien torjunnasta vastaava toimielin voi päättää toimialueellaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköiden, oppilaitosten, päiväkotien, asuntojen ja vastaavien tilojen sulkemisesta sekä yleisten kokousten tai yleisötilaisuuksien kieltämisestä. Ravitsemisliikkeiden asiakastiloista säädetään lain 58 a ja 58 b §:ssä. Elinkeino toimintaan ja muuhun yhteiskunnalliseen toimintaan kohdistuvista velvoitteista ja rajoituksista säädettäisiin tavalla, jossa voimakkaampiin toimivaltuuksiin voidaan siirtyä vasta, jos aiemmat toimenpiteet eivät ole olleet epidemian leviämisen estämiseksi riittäviä.

Tavoitteena on lisäksi turvata sosiaali- ja terveystalvclujärjestelmän kantokyky. Aluehallintovirasto voisi päättää sosiaali- ja terveystalvclujen järjestäjiin ja tuottajiin kohdistuvista velvoitteista palvelujärjestelmän toiminnan sekä asiakkaiden ja potilaiden sosiaali- ja terveystalvclujen turvaamiseksi, tilanteessa, jossa covid-19-epidemian takia palvelujärjestelmän toimintakyky on olennaisesti heikentynyt. Päätöksellä voitaisiin poiketa siitä, miten kunnallisen järjestämisvastuun piiriin kuuluvat sosiaali- ja terveystalvclut muutoin järjestetään ja tuotetaan. Päätös ei kuitenkaan mahdollistaisi poikkeamista muusta sosiaali- ja terveydenhuoltoon koskevasta lainsäädännöstä kuten ammattihenkilöitä tai asiakkaiden ja potilaiden oikeuksia koskevasta sääntelystä. Tietyissä tilanteissa päätöksen voisi tehdä sosiaali- ja terveysministeriö. Laissa säädettäisiin myös päätöksestä suoraan aiheutuvien lisäkustannusten korvaamisesta. Esityksen pääasialliset vaikutukset on kuvattu sivuilla 38-61.

Keskeisimmät säännökset ja niiden voimassaoloajat

9 a § (määräaikainen) Sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan laajentaminen covid-19-epidemian aikana

24 § (pysyvä) Tiedonsaantioikeus epidemian havaitsemiseksi, selvittämiseksi ja tartunnan jäljittämiseksi

58 c § (määräaikainen) Toimenpiteet covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi

58 d § (määräaikainen) Asiakkaille ja osallistujille tarkoitettujen tilojen käytön edellytykset covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi

58 e § (määräaikainen) Henkilöliikennettä koskevat toimenpiteet covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi

58 f § (määräaikainen) Matkustajamäärän väliaikainen rajoittaminen covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi

58 g § (määräaikainen) Tilojen väliaikainen sulkeminen asiakkailta ja osallistujilta covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi

58 h § (määräaikainen) Suunnitelma toimenpiteistä covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi

59 a § (määräaikainen) Valvonta

59 b § (määräaikainen) Tarkastukset

59 c § (määräaikainen) Määräykset ja pakkokeinot

59 d § (määräaikainen) Toimivaltainen viranomainen kunnassa

68 § (pysyvä) Olosuhteet karanteenin ja eristämisen aikana

79 a § (määräaikainen) 9 a §:n mukaisista päätöksistä aiheutuvien kustannusten korvaaminen

89 § (pysyvä) Virka-apu

Sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan laajentaminen covid-19-epidemian aikana

Kunnat vastaavat riittävien sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisestä myös covid-19-epidemian aikana. Terveystalveluolain mukaan kunnan ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on järjestettävä terveystalvelut sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisiksi kuin asukkaiden lääketieteellisesti arvioitu perusteltu tarve ja potilasturvallisuus edellyttävät (10 ja 24 §). Kiireellinen sairaanhoito on annettava sitä tarvitsevalle potilaalle hänen asuinpaikastaan riippumatta (50 §). Sosiaalihuoltoon sisältyvät yleis- ja erityislainsäädännön mukaiset talvelut (sosiaalihuoltolaki 2 ja 14 §).

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan myös koronavirustautiin sairastuneiden potilaiden hoito on järjestettävä tuottamalla talvelut kunnassa, sopimuksin yhdessä muun kunnan kanssa, kuntayhtymässä, hankkimalla talveluita julkiselta tai yksityiseltä talveluntuottajalta, tai antamalla talvelun käyttäjälle talvelusetelin. Toimijoita ei kuitenkaan voida nimenomaisesti velvoittaa lisäämään hoito- ja hoivapaikkoja, hoitamaan tai antamaan sosiaalihuollon talveluita muille potilaille tai asiakkaille kuin tavanomaisesti tai keskittämään talveluita. Laissa säädettäisiin mahdollisuudesta velvoittaa kunta ja kuntayhtymä antamaan sosiaali- ja terveystalveluita sellaisille potilaille tai asiakkaille, jotka eivät kuulu kunnan tai kuntayhtymän järjestämisvastuun piiriin. Päätöksellä voitaisiin velvoittaa asumistalvelu- tai laitoshoidon toimintayksikkö osallistumaan potilaiden terveystalveluolun toteuttamiseen. Potilaita voitaisiin hoitaa sosiaalihuollon yksikössä, jos se potilaiden oireiden ja tarvittavien hoitotoimenpiteiden sekä riittävän ja asianmukaisen henkilöstön varmistamisen kannalta on mahdollista. Potilaan hoidosta on kuitenkin aina vastuussa lääkäri, ja järjestelyissä olisi huolehdittava riittävän lääkäripäivystyksen ja –konsultoinnin saatavuudesta. Sairaalahoido on järjestettävä aina, kun lääketieteelliset perusteet ja tilanne sitä edellyttävät.

Epidemian jatkuessa ja mahdollisesti edelleen laajentuessa on olemassa konkreettisia riskejä, jotka uhkaavat sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän toimintakykyä, ja jotka edellyttävät nopeita toimintaa laajentavia toimenpiteitä. Palvelujärjestelmään kohdistuva sitova ohjausmahdollisuus edellyttää uutta lainsäädäntöä.

Päätös voitaisiin tehdä esimerkiksi silloin, kun tietyn kuntayhtymän tehohoitopaikat ovat täynnä tai täyttymässä, ja potilaita on siirrettävä muiden kuntayhtymien erikoissairaanhoidon yksiköihin. Päätöksen voisi tehdä, jos kunnat tai kuntayhtymät eivät itse pysty riittävän nopeasti keskenään sopimaan toisen kunnan tai kuntayhtymän pääsääntöiselle järjestämisvastuulle kuuluvien potilaiden hoidosta. Päätöksen voisi tehdä myös esimerkiksi silloin, kun tehostetun palveluasumisen paikat ovat täynnä tietyllä alueella, mutta johtuen esimerkiksi kunnan oman henkilöstön sairas- tai karanteenipoissaoloista kunta ei pysty lisäämään asumispalvelukapasiteettia oman palvelutuotantonsa kautta tai ostamalla lisäkapasiteettia yksityisiltä palveluntuottajilta. Päätös voitaisiin tehdä myös tilanteessa, jossa julkisen järjestäjän ja yksityisen palveluntuottajan välinen sopimus ei kata lisäpaikkoja, mutta kunta ja yksityinen palveluntuottaja eivät pääse sopimukseen kapasiteetin lisäyksen ehdoista. Käytännössä oletettavaa on, että lisäpalveluiden hankkimisesta saadaan sovittua ja pykälän viimesijaisesta luonteesta johtuen riittävin palvelujen järjestäminen ilman velvoittavia päätöksiä onkin ensisijaista.

Porrastetut toimet covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi yhteiskunnan eri sektoreilla

Laissa säädettäisiin edellä kuvatulla tavalla valtioneuvoston hybridistrategian toimintasuunnitelmaa mukaillen porrastetuista toimista covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi (ks. liite 1). Velvoitteet perustuvat tämän hetkiseen käytettävissä olevaan asiantuntijatietoon koronaviruksen leviämistavoista, joita kuvataan esityksen jaksossa 2.8 sivuilla 22-28. Ihmisten välisen fyysisen etäisyyden ylläpitäminen kuuluu koronavirustartuntojen ehkäisyyn tärkeimpiin keinoihin. Kiihtymisvaiheessa mahdollisessa viranomaispäätöksessä asetettaisiin yleisölle avoimien asiakas-, osallistuja- ja odotustilojen käytön edellytykseksi, että tiloissa toimiva järjestää oleskelun siten, että ihmisten on tosiasiallisesti mahdollista välttää lähikontakti toisiinsa. Toimija voi toteuttaa velvoitteen asiakaspaikka- tai tilajärjestelyin, asiakasmäärää rajoittamalla tai muilla tavoin. Leviämisvaiheessa viimesijaisena keinona laissa säädetty (58 g § 4 mom.) asiakas- ja muut vastaavat tilat voitaisiin sulkea kahdeksi viikoksi.

Lakiesityksen suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys on kuvattu sivuilla 113-140.

LIITTEET

- 1) Toimet epidemian eri vaiheissa –kuva
- 2) COVID-19-epidemian hybridistrategian seuranta –tilannearvioraportti 9.12.2020